

เรื่องสั้นคืออะไร

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจะไต่ถวิลถึงความหมายและลักษณะของงานเขียนที่เรียกว่า "เรื่องสั้น" เพื่อให้เข้าใจได้ว่าเรื่องสั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร จากนั้นจะไต่ถวิลถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นว่ามีอะไรบ้าง เรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ๆ ควรมีอะไรบ้าง ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้องานวิจัยในบทนี้เป็น ๒ หัวข้อใหญ่ ๆ คือ

๒.๑ ความหมายและลักษณะของเรื่องสั้น

๒.๒ องค์ประกอบของเรื่องสั้น

๒.๑ ความหมายและลักษณะของเรื่องสั้น

เรื่องสั้นเป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดีที่เพิ่งเกิดขึ้นในเมืองไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง ประมาณรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นระยะที่นักเรียนไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศกลับมา ได้นำวัฒนธรรมตะวันตกด้านต่าง ๆ ตลอดจนแบบแผนการประพันธ์แบบใหม่ ๆ อันได้แก่เรื่องสั้น บทละคร และนวนิยายเข้ามาเผยแพร่ คำว่า "เรื่องสั้น" แปรจากคำ short story ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีได้หมายความแต่เพียงว่าเป็นเรื่องราวอะไรก็ได้ที่สั้น ๆ เท่านั้น หากแต่ "เรื่องสั้น" มีลักษณะอื่น ๆ เฉพาะตัวที่ทำให้ต่างไปจาก "เรื่องอะไรก็ได้ที่สั้น ๆ"

การให้ความจำกัดความตายตัวว่า เรื่องสั้นคืออะไร หรือเรื่องสั้นต้องเป็นอย่างไร เป็นการยากมากทีเดียว นับแต่ระยะเวลาที่เกิดมีการประพันธ์ชนิดที่เรียกรวม ๆ ว่า "เรื่องสั้น" มาจนบัดนี้ ก็ยังหาคำจำกัดความอันเป็นที่ยุติกันอย่างแน่นอนไม่ได้ ผู้ที่สนใจศึกษาทางด้านวรรณกรรมต่างใช้คำจำกัดความของเรื่องสั้นต่าง ๆ

สุพรรณิ วราทร, "ประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๑๕) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๑๕)

กันไปตามทัศนะของตน ทั้งนี้คงเป็นเพราะเรื่องสั้นมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัวพอที่จะ
 หากำจำกัดความที่สามารถครอบคลุมเรื่องสั้นทุกชนิดทั้งหมดได้ โดยเฉพาะในส่วนที่
 เป็นรายละเอียดปลีกย่อยซึ่งต่างกันไป มีแต่ส่วนที่เป็นหลักใหญ่ ๆ หรือลักษณะสำคัญ
 เท่านั้นที่เหมือนกัน เช่นมีโครงเรื่อง มีตัวละครจำนวนจำกัด มีการดำเนินเรื่อง
 อย่างกระชับ เป็นต้น เท่าที่ปรากฏก็มีแต่การพยายามให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ
 ของคำว่า "เรื่องสั้น" ตลอดจนให้คำอธิบายลักษณะของเรื่องสั้นอย่างกว้าง ๆ เช่น
 กันว่า เรื่องสั้นควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ซึ่งครอบคลุมได้แต่ส่วนที่เป็นหลักใหญ่ ๆ
 ดังกล่าวเท่านั้น

ในหนังสือ "Approaches to Literature" มีกล่าวไว้ว่า

เราไม่อาจให้คำจำกัดความ "เรื่องสั้น" ให้จำเพาะ
 เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แต่เรื่องสั้นก็มีขอบาสงเกต
 ที่ต่างไปจากวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ หลายประการ
 กล่าวคือ เรื่องสั้นดำเนินเรื่องในช่วงระยะเวลาอันสั้น
 มีตัวละครเด่น ๆ เพียง ๒ - ๓ ตัว และเป็นเรื่องที่
 เสนอความคิดสำคัญเพียงความคิดเดียว^๒

ลักษณะทั้งสามลักษณะข้างต้น กล่าวคือ

๑. ดำเนินเรื่องในช่วงระยะเวลาอันสั้น
๒. มีตัวละครเด่น ๆ เพียง ๒ - ๓ ตัว
๓. เป็นเรื่องที่เสนอความคิดสำคัญเพียงความคิดเดียว

แม้จะไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะตายตัวของเรื่องสั้น แต่ก็ยังเป็นลักษณะเด่นที่พอ

^๒ Julian L. Maline and James Berkley, "Studies in the Short Story," Approaches to Literature, Vol.I "No single definition of the short story is consistent by preferable to another, but there are a number of observable characteristics that clearly distinguish it from other literary forms. Generally speaking, it is brief, cover a limited period of time, deals with one or few main characters and is the expression of a single dominant idea."

จะแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างเรื่องสั้นและบันเทิงคดี^๑ ร้อยแก้วประเภทสั้น
ข้อความในสารานุกรม Collier ซึ่งกล่าวถึง "short story" ได้ช่วย
สนับสนุนทัศนะนี้ให้เด่นชัดขึ้น และยังได้เพิ่มเติมในแง่ของโครงเรื่องของเรื่องสั้น
ด้วยดังนี้

เรื่องสั้นต้องมีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมุ่ง
เน้นที่เวลาและสถานที่แห่งการกระทำของตัวละคร
หนึ่งหรือสองสามตัว และพยายามเสนอสิ่งเหล่านั้น
ออกมาในวิภกติกฎการณเดียวของช่วงชีวิตตัวละคร
เหล่านั้น มากกว่าที่จะติดตามเรื่องการเปลี่ยนแปลง
หรือพัฒนาการ อันเป็นผลจากประสบการณ์นานา
ชนิดที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ยาวนาน^๒

"บันเทิงคดี" ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณเขียนไว้ใน "หัวใจของ
วรรณคดีไทย" หน้า ๘๖ ว่า หมายถึงงานเขียนหรือวรรณกรรมที่ผู้แต่งเจตนาให้
ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นเบื้องต้น ความรู้เป็นเบื้องหลัง และเจ้า สตะเวทิน
เขียนไว้ในหนังสือภาษาไทยอุดมศึกษาเล่ม ๑ หน้า ๑ ว่า "บันเทิงคดี หรือ
fiction เป็นเรื่องที่สมมุติขึ้นหรือใช้จินตนาการสร้างสรรค์ขึ้น โดยยึดหลักความ
สมจริงให้มากที่สุด บันเทิงคดีคลุมถึง novel, short story และ play หรือ
drama คือเป็นเรื่องที่มี plot (โครงเรื่อง) ทั้งปวง"

^๑ Carl H. Grabo, The Short Story, "Collier's Encyclopedia", ed. Louis Shores, XVII (1961), 274-5 : "The short story must
simplify, concentrating in time and place upon the actions of
one or a few characters and seeking to present them at same
single crisis of their lives rather than to trace in their
change and growth resulting from many experience over a con-
siderable period of time."

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่าเรื่องสั้นควรต้องมี ๑. ตัวละคร (หนึ่ง หรือ ๒-๓ ตัว) คำเนิน ๒. พฤติกรรมของตัวละคร โดยมี ๓. ฉากและช่วงระยะเวลา ที่เกิดเรื่องทั้งหมดอันจะเป็นไปตาม ๔. โครงเรื่อง ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ทั้ง ๔ อย่างต้องประมวลกันเข้าแล้วเสนอออกมาพร้อมกันใน "วิกฤตการณ์อันเดียวกัน" (same single crisis) ซึ่งหมายถึงจุดสนใจจุดเดียว และจุดนั้นก็คือจุดสุดยอดของเรื่องสั้น (climax) นั่นเอง

หากจะพยายามหาข้อกำหนดลักษณะของเรื่องสั้นอย่างกว้าง ๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องชี้ว่าเรื่องสั้นต่างจากบันเทิงคดีชนิดอื่นอย่างไร ก็พอจะกำหนดได้ดังนี้

๒.๑.๑ ความยาว เรื่องสั้นต้องมีความยาวพอประมาณ ส่วนมากใช้การกำหนดด้วยจำนวนคำ หรือด้วยระยะเวลาการอ่าน

กระแสร มาลาภภรณ์ว่าเรื่องสั้นควรมีความยาวประมาณ ๑,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ คำ และอ่านรวดเดียวจบ โดยใช้เวลาอ่านครั้งหนึ่งประมาณ ๕ - ๕๐ นาที

ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ว่าเรื่องสั้นมีความยาวราว ๔,๐๐๐ คำโดยประมาณ^๖

เจือ สตะเวทิน เขียนว่าโดยปกติเรื่องสั้นขนาด ๔,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ คำ เป็นเรื่องสั้นขนาดพอเหมาะ บางทีอาจใช้เพียง ๑,๕๐๐ คำก็เป็นเรื่องสั้น หรืออาจใช้คำถึง ๗,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ คำ ก็เป็นเรื่องสั้นได้เหมือนกัน^๗ หากเข้าลักษณะอื่น ๆ ของเรื่องสั้น

^๕กระแสร มาลาภภรณ์, วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (พระนคร : โรงพิมพ์มหาเมฆราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๔๖ .

^๖วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่ ๓ แก้ไขเพิ่มเติม, (พระนคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘), หน้า ๓๗๒ .

^๗เจือ สตะเวทิน, ศิลปะการประพันธ์ (พระนคร : อักษรเจริญทัศน์ ๒๕๑๐), หน้า ๒๗-๓๐ .

ม.ล.ศุภ ชุมสายเขียนไว้ใน "วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา" ว่า แมว่า
 ผู้ประพันธ์อาจต้องใช้เวลานานในการประกอบแต่งความคิดสร้างสรรค์ส่วนประกอบ
 ของเรื่องสั้น อันใดแกจาก ตัวละคร ภาวะขัดแย้ง พฤติกรรม อุตุนิการณ์ให้เกาะ
 เกยกันเป็นเอกภาพ แต่การเสนอผลของความคิด... ต้องให้ความคิดสร้างสรรค์
 ทั้งหมดเกิดขึ้นพร้อมเดียวในจิตใจของผู้อ่าน พร้อมเดียวในทันทีหมายถึงในช่วงเวลา
 ๑๐-๑๕ นาที หรือน้อยกว่า หรือภายในคาบเวลาที่ผู้อ่านเรื่องขนาด ๒,๐๐๐ -
 ๑๒,๐๐๐ คำให้จบ

อย่างไรก็ตามแมว่าส่วนใหญ่จะกำหนดความสั้นยาวของเรื่องสั้นด้วยเวลา
 ๕-๕๐ นาที หรือด้วยจำนวนคำ ๑,๐๐๐ - ๑๒,๐๐๐ คำ แต่ก็มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยว
 กับเรื่องสั้นบางคน เห็นว่าการกำหนดจำนวนคำไม่ควรนำมาเป็นมาตรฐานในการ
 พิจารณาเพราะคุณค่าของเรื่องสั้นมิได้ขึ้นอยู่กับความสั้นยาว และความสั้นยาวของ
 เรื่องก็ไม่อาจนำมาเป็นเกณฑ์กำหนดความเป็นเรื่องสั้นได้

ในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แมความยาวจะมีใช้สิ่งตัดสินวางงานเขียน
 ขึ้นนี้เขาชายเป็นเรื่องสั้นหรือไม่ แต่เมื่อพูดถึงลักษณะของเรื่องสั้นแล้ว เรื่อง
 ความยาวก็เป็นสิ่งหนึ่งควรได้รับการคำนึงถึงบ้าง แม้จะเป็นเพียงการกำหนด
 อย่างคร่าว ๆ ก็ตาม มิฉะนั้นความยาวเกินไปอย่างไม่มีข้อกำหนดอาจทำลาย
 ลักษณะอื่น ๆ ของเรื่องสั้นได้ เป็นต้นว่าการนำเรื่องไปสู่จุดยอดและคลี่คลายลง
 อย่างฉับไว การปิดเรื่องในตอนจบ (Twist ending) การเสนอขอขัดแย้ง
 ของตัวละครอย่างกระชับรัดกุม ตลอดจนความเด่นชัดของแนวคิดหรือจุดที่ผู้เขียน
 ต้องการเสนอถึงผู้อ่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ม.ล.ศุภ ชุมสาย, วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา (พระนคร : ไทย-
 วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๔๒ .

พรทิพย์ ภักธนาวิก, "เรื่องสั้น" วารสารวิทยศึกษา (สิงหาคม-กุมภาพันธ์,
 ๒๕๑๓), ๕๓.

๒.๑.๒ โครงเรื่อง (plot) เรื่องสั้นต้องมีโครงเรื่อง (plot) ซึ่งหมายถึงการผูกเค้าโครงของเรื่องหรือการสร้างเรื่องคร่าว ๆ เป็นแนวให้แต่งเนื้อเรื่องตามเค้าโครงนั้น เจื้อ สตะเวทิน กล่าวถึงโครงเรื่องว่า คือ "กลวิธีแห่งการสร้างนิยายให้สนุก โดยมีข้อขัดแย้งกันระหว่างตัวละคร และจบลงด้วยผลอย่างใดอย่างหนึ่ง"^{๑๐} กระแสร์ มาดยาภรณ์เขียนไว้ว่า "โครงเรื่องจะต้องมีความขัดแย้งกันอยู่ แล้วจึงไปถึงจุดสุดขั้ว"^{๑๑}

เรื่องสั้นควรมีโครงเรื่องเดียว และเป็นโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องความยาว หากโครงเรื่องซับซ้อนหรือมีหลายโครงเรื่องอาจทำให้ไม่สามารถจบเรื่องได้กระชับในความยาวที่พอเหมาะได้ อนึ่ง เค้าโครงของเรื่องสั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของตัวละครเสมอไป เค้าโครงของเรื่องสั้นอาจเป็นการพรรณนาอารมณ์ของตัวละคร หรือฉากหนึ่งในชีวิตบุคคลก็ได้^{๑๒} อย่างไรก็ตามโครงเรื่องที่ควรประกอบด้วยข้อขัดแย้ง (conflict) อุปสรรค (obstacle) และการต่อสู้ (struggle)

๒.๑.๓ แก่นเรื่องหรือแนวคิด (theme) โครงเรื่องของเรื่องสั้นควรมีจุดหมายเดียว และมีผลอย่างเดียว หมายความว่าเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งควรแสดงทัศนะหรือข้อคิดแง่ใดแง่หนึ่งของชีวิตเพียงอย่างเดียว^{๑๓} กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เรื่องสั้นควรมุ่งเสนอแนวคิดหรือแก่นของเรื่องแต่เพียงข้อเดียว

การที่เรื่องสั้นมีแก่นแนวคิดเพียงแนวเดียวก็เป็นผลมาจากการที่ถูกความยาวของเรื่องบังคับจำกัดเช่นกัน^{๑๔}

^{๑๐} เจื้อ สตะเวทิน, ศิลปการประพันธ์, หน้า ๒๔.

^{๑๑} กระแสร์ มาดยาภรณ์, วรรณกรรมไทยปัจจุบัน, หน้า ๔๖.

^{๑๒} วิทย์ ศิวะศรียานนท์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๔, ๑๑๕.

^{๑๓} เจื้อ สตะเวทิน, ศิลปการประพันธ์, หน้า ๒๔.

^{๑๔} ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย", วรรณวิทยากร :

วรรณคดี (พระนคร : สมาคมสังคมนศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๗๖.

ในเรื่องที่เกี่ยวกับแก่นเรื่องนี้ยังมีรายละเอียดอีกมากที่จำเป็นและเกี่ยวเนื่องกับวิทยานิพนธ์นี้ แต่ผู้วิจัยจะขอนำไปกล่าวถึงในตอนที่ว่าด้วยองค์ประกอบของเรื่องสั้น

๒.๑.๘ ตัวละคร (character) ตัวละครในเรื่องสั้นนั้นส่วนมากจะมีความเห็นตรงกันว่า ควรมีจำนวนน้อยตัว อาจเป็นได้ตั้งแต่ ๑ ถึงประมาณ ๕ ตัว การที่จำกัดตัวละครนี้ นักวิชาการได้ให้เหตุผลต่างกันไปบ้าง เช่น หากมีตัวละครมากตัวจะเกิดเหตุการณ์และทัศนหลายอย่าง จนอาจทำให้โครงเรื่องซับซ้อน สับสน ทำให้จุดสำคัญของเรื่องพร่าไป^{๑๕} กระแสร์ มาลยาภรณ์ ให้ทัศนะไว้ว่า ควรมีตัวละครเอกตัวหนึ่ง และมีตัวประกอบไม่เกินห้าตัว^{๑๖} ส่วนเจือ สตะเวทิน เห็นว่าเรื่องสั้นอาจมีตัวละครเพียงตัวเดียวก็ได้ และเรื่องประเภทนี้มักเป็นเรื่องการต่อสู้ของคน ๆ เดียว เช่น คนหนึ่งต่อสู้กับอารมณ์ฝ่ายต่ำของตัวเองและในที่สุดก็ชนะอารมณ์นั้นได้^{๑๗} หรือเรื่องสั้นสมัยใหม่ประเภทที่แสดงอารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร เป็นห่วงหวนองการ เขียนที่เรียกว่ากระแสสำนึก (stream of consciousness)

ในเรื่องจำนวนตัวละครนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกับนักวิชาการทั้งหลายว่า เรื่องสั้นที่ดีและมักได้รับผลสำเร็จจะมีตัวละครน้อยเพียงไม่เกิน ๕ ตัว ซึ่งจะทำให้ดำเนินเรื่องไปได้ดีและตรงเป้าหมาย แต่เรื่องสั้นบางเรื่องอาจมีมากกว่านั้น เช่นจำเป็นต้องกล่าวถึงตัวละครประกอบจำนวนมาก ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศเป็นต้นว่าในงานเลี้ยง ในชั้นเรียน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ตัวละครเหล่านั้นก็จะมีบทบาทที่แยกออกมาเฉพาะตัว แต่จะรวมไปด้วยกันทั้งกลุ่ม หรือมีฐานะเป็นกลุ่มชน (Mass)

^{๑๕} วิทย ศิวะศรียานนท์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๘, ๑๓๒.

^{๑๖} กระแสร์ มาลยาภรณ์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๗.

^{๑๗} เจือ สตะเวทิน, คือปกักรประพันธ์, หน้า ๒๕.

ส่วนตัวละครเอกก็ยังคงมีเพียง ๒-๓ ตัวเท่านั้น

๒.๑.๕ บทสนทนา (dialogue) บทสนทนาในเรื่องสั้นเป็นจุดที่นำสนใจศึกษามากที่สุดจุดหนึ่ง เพราะบทสนทนานี้เองเป็นลักษณะเฉพาะที่แยกเรื่องสั้นออกมาจากงานเขียนเล่าเรื่องรุ่นเก่า เช่นนิทานหรือนิยาย โดยเฉพาะบทสนทนาในสมัยหลัง ๆ ที่ใช้เครื่องหมายอัญประกาศแยกให้เห็นเด่นชัด และใช้ภาษาสมจริงสอดคล้องกับตัวละครและสถานการณ์ จะทำให้ผู้เขียนสามารถแสดงลักษณะตัวละคร ตลอดจนแนวคิดที่ต้องการสื่อความหมายได้อย่างรัดกุมและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณโลกลาวไว้ว่า "คำพูดของตัวละครในเรื่องต้องเป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของตัวละครตัวนั้น ๆ กล่าวรวมคือเป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่สภาพแวดล้อมของตัวละคร"^{๑๔}

จะเห็นได้ว่า การสร้างบทสนทนาให้สมจริงกับตัวละครและสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่จะช่วยให้การศึกษาท่วงท่าของการแต่งของนักเขียนต่างสมัยและนักเขียนร่วมสมัยแตกต่างแนวได้อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยจะกล่าวถึงพัฒนาการทางการสร้างบทสนทนาในบทที่ ๕ โดยละเอียด

๒.๑.๖ ฉาก (setting) เรื่องสั้นมักมีฉากที่เกิดของพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ฉากนี้หมายถึงสถานที่และเวลา ตลอดจนบรรยากาศในท้องเรื่อง

ฉากเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นในเนื้อเรื่อง บอกให้รู้ว่าเหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นที่ใด ในเรื่องสั้นไม่จำเป็นต้องให้รายละเอียดของสถานที่มากเกินไปด้วยพรรณนาโวหาร ควรบรรยายโดยใช้คำตรง ๆ กระชับความการใช้ฉาก ที่มีจริงและเป็นที่ยอมรับยอมทำให้เรื่องมีความสมจริงมากขึ้น^{๑๕} หลักของ

^{๑๔}ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "หัวใจวรรณคดีไทย", เรื่องเดิม, หน้า ๗๕.

^{๑๕}สุพรรณิ วราทร, "ประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔)

การสร้างฉากในเรื่องคือผู้ประพันธ์ต้องรู้จักฉากนั้นเป็นอย่างดีจึงจะสามารถถ่ายทอด
 ผู้ผู้อ่านได้ ทำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงฉากที่ผู้ประพันธ์ต้องการเสนอ นอกจากนั้นการวาดฉาก
 และการสร้างบรรยากาศประกอบเรื่องเราอาจนึกถึงเรื่องต่อไปนี้

๑. รูป เช่น ไฟไหม้ ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ เช่นป่า เขา น้ำตก หมู่บ้าน วัด
๒. รส เช่น รสหวานของผลไม้ รสเปรี้ยวของส้ม รสขมของยา
๓. กลิ่น เช่น กลิ่นดอกไม้ กลิ่นน้ำหอม กลิ่นฟางข้าวในชนบท
๔. เสียง เช่น เสียงนกฮูกยามดึก เสียงพระสวดคัมภีร์ เสียงดนตรี
 เสียงปืน เสียงระเบิด เสียงกรน เสียงหัวเราะ หรือเสียงร้องไห้
๕. สัมผัส เช่น สัมผัสด้วยมือ ด้วยผิวหนัง เป็นต้น^{๒๐}

๒.๑.๗ ตอนจบของเรื่อง (ending) ตอนจบของเรื่องสั้นเป็นอีกส่วนหนึ่ง
 ที่น่าสนใจ และมีลักษณะต่างไปจากเรื่องประเภทอื่น ๆ ที่มีความยาวพอ ๆ กันและ
 เรื่องประเภทที่มีโครงเรื่องอื่น ๆ อันได้แก่นวนิยายและละคร รวมไปถึงบรรณานิทาน
 กล่าวคือมันเที่ยงคืออันเป็นเรื่องสมมุติ (fiction)^{๒๑} ตอนจบของเรื่องสั้นมักจะทำให้
 ความรู้สึกแก่ผู้อ่านถึงความสมบูรณ์ของเนื้อหา หรือการสิ้นสุดกระแสความในลักษณะที่
 มีการคลี่ปม คลายปมเป็นส่วนใหญ่ มิได้จบเรื่องหรือเนื้อความอย่างจบเรื่องเล่าเท่านั้น
 ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงตอนจบของเรื่องเล่าต่าง ๆ อีกครั้งในบทที่ ๓ ว่าด้วยลักษณะที่ต่าง
 กันระหว่างเรื่องเล่ากับเรื่องสั้น ในหัวข้อที่ ๕ "รูปแบบและกลวิธีในการแต่ง" หน้า ๕๐

ตอนจบของเรื่องสั้นเป็นได้ทั้งสองแบบ กล่าวคือ

^{๒๐} เจื้อ สตะเวทิน, เรื่องเดิม, หน้า ๕๕.

^{๒๑} กุหลาบ มัลลิกะมาสเขียนไว้ในวรรณกรรมไทย หน้า ๑๓๖ ว่ามันเที่ยงคือ
 (fiction) แยกย่อยเป็นนวนิยายและเรื่องสั้น เจื้อ สตะเวทินเขียนไว้ในภาษาไทย-
 ศึกษาศาสตร์ เล่ม ๑ ประวัตินวนิยายไทย หน้า ๑ ว่าเรื่องสมมุติ (fiction) คือ
 เรื่องที่มี plot (โครงเรื่อง) ทั้งปวงได้แก่ novel, short story และ play หรือ
 drama ผู้วิจัยได้รวมนิทานเข้าไปด้วยเพราะเห็นว่าเป็นมันเที่ยงคือที่มีโครงเรื่องเช่นกัน

๑. จุดจบแบบธรรมดา (satisfying ending) คือตอนจบของเรื่อง ที่ให้ความพอใจแก่ผู้อ่าน ตอนจบที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องหรือพอใจเรื่องตามที่ คำนึงไปแล้ว เป็นการจบตามความคาดหมาย บางเรื่องจบลงด้วยความสำเร็จ บางเรื่องจบลงด้วยความล้มเหลว เช่นอาจจบลงด้วยการแต่งงาน หรืออาจจบลงด้วย มรณกรรมของตัวละครสำคัญ ทั้งนี้แล้วแต่วัตถุประสงค์ของเรื่อง^{๒๒}

๒. จุดจบแบบพลิกความคาดหมาย (Twist ending) คือจุดจบเรื่อง ที่มีไต่เป็นไปตามที่ผู้อ่านคาดหมายไว้ตลอดเวลาที่อ่านเรื่องสั้นนั้นตั้งแต่ต้นมา จุดจบ แบบนี้จะให้ความรู้สึกนึกคิดคล้ายเวลาอันฉับไว จับความรู้สึก จึงมักจบด้วยคำพูด เพียง ๒-๓ คำหรือประโยคเดียว หรือแม้จะมากกว่าหนึ่งประโยค แต่ก็จะไม่ยาว มากเกินไปนัก จุดจบแบบนี้บางทีก็เรียก surprised ending

ผู้วิจัยขอแนะนำว่าจุดจบของเรื่องสั้นเป็นสิ่งที่มีชื่อเสียงเดียวกับจุดสุดยอด เรื่องสั้นบางเรื่องจุดสุดยอดอาจอยู่ที่ตอนจบของเรื่องคือเมื่อเหตุการณ์ในท้องเรื่อง คำนึงไปจนถึงจุดที่ความรู้สึกของผู้อ่านพุ่งขึ้นสูงสุดแล้วเรื่องก็จบที่ตรงนั้น ตัวอย่าง เช่น "สร้อยคอที่หาย" ของ "ประเสริฐอักษร" จุดสุดยอดของเรื่องอยู่ที่ตอนจบ ของเรื่อง เมื่อเจ้าของสร้อยกล่าวแก่แม่สร้อยเถลไถว่าสร้อยคอเส้นนั้นมีไซของแท้ เรื่องนี้จบด้วยคำพูดเพียงย่อหน้าเดียว คือ

สายสร้อยที่แม่ยังมีฉันมาสายนั้น เพชรบอใหม่ต่างหาก
แม่เอ๋ย ฉันซื้อเขามาจากทางชาเลบายคีกวัดเกาะ ๘๐
บาทเท่านั้นเอง แม่คุณของฉันกรรมที่เดียว แม่ไม่ควรร
จะอุทริหุนหันพลันแล่นใหญ่มหาญเปลา ๆ จะบอกกล่าว
ก่อนแต่สักคำหนึ่งก็ไม่ได้ พุทโธพุทถึง อนิจจังอนิจจา
อกุศลสาธรรมา แม่สร้อยเถลไถเอ๋ย^{๒๓}

^{๒๒} เจือ สตะเวทิน, ศิลปะการประพันธ์, หน้า ๖๕-๖๗

^{๒๓} "ประเสริฐอักษร" (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์), "สร้อยคอที่หาย" แบบเรียนวรรณคดีไทย สำหรับชั้นเตรียมอุดมศึกษาตอนที่ ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา, ๒๕๐๖), หน้า ๓๘๙ พิมพ์ครั้งแรกใน กล่อมจิต พ.ศ. ๒๔๕๕.

ในคำพูดย่อนานจุดสุดยอดจริง ๆ อยู่ที่ ๒ ประโยคตนเอง ประโยคต่อ ๆ ไปเป็นส่วนประกอบอีกเล็กน้อยเท่านั้น

แต่เรื่องสั้นบางเรื่องเมื่อถึงจุดสุดยอดแล้วเรื่องยังไม่จบ ยังมีความคลี่คลาย เหตุการณ์และอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านอีก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องจุดจบและจุดสุดยอดคือเรื่อง "โร เมโอ จูเลียต"^{๒๔} จุดสุดยอดของเรื่องอยู่ที่ตอนที่โร เมโอ จะแทงตัวตาย เมื่ออ่านถึงจุดนั้นผู้อ่านจะเอาใจช่วยให้จูเลียตฟื้นขึ้นมาทันที โร เมโอจะแทงตัวเอง ความรู้สึกตื่นเต้นทวีขึ้นสูงสุดตรงนี้ ครั้นเมื่อโร เมโอแทงมีดลงไปแล้ว ความรู้สึกของผู้อ่านจะลดฮวบลง หมกหวังที่จะให้เรื่องนี้จบลงอย่างมีความสุข เหตุการณ์หลังจากนั้นเป็นการคลี่คลายเหตุการณ์ไปจนกระทั่งจบเรื่อง นับตั้งแต่จูเลียตแทงตัวตายตามโร เมโอ จนถึงสองตระกูลกลับคืนดีกัน อันเป็นผลมาจากความตายของหนุ่มสาวทั้งสอง แต่การคืนดีกันนั้นก็มิใช่จุดสุดยอด

จุดจบและจุดสุดยอดของเรื่องสั้นจึงต่างกันดังนี้

๒.๒ องค์ประกอบของเรื่องสั้น

องค์ประกอบของเรื่องสั้นคือส่วนต่าง ๆ ที่จะมาประกอบกันขึ้นเป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ๆ ส่วนต่าง ๆ เหล่านั้นได้แก่

๒.๒.๑ แก่นเรื่อง

๒.๒.๒ โครงเรื่อง

๒.๒.๓ ตัวละคร

๒.๒.๔ บรรยายาก

003193

^{๒๔} ผู้วิจัยมิได้ยกเรื่องโร เมโอ-จูเลียตมาเป็นตัวอย่างในฐานะเรื่องสั้น แต่ยกมาเพื่อแสดงให้เห็นเรื่องจุดจบและจุดสุดยอดของเรื่องบันเทิงคดีที่มีความแตกต่างกัน

๒.๒.๑ แกนเรื่อง หรือแนวคิด หรือสารัตถะ^{๒๕} ได้แก่นแนวความคิดหรือจุดสำคัญของเรื่อง ไม่ใช่เนื้อเรื่องหรือโครงเรื่อง เป็นแนวความคิดหรือจุดสำคัญของเรื่องซึ่งปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นจนถึงปลายเรื่อง เป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน^{๒๖} กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความคิดหรือทัศนะ หรือสภาพ หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้แต่งมุ่งเสนอต่อหรือสื่อถึงผู้อ่าน

แกนเรื่องอาจแบ่งออกเป็นชนิดใหญ่ ๆ ได้ ๔ ชนิดคือ

๑. แกนเรื่องแสดงทัศนะ
๒. แกนเรื่องแสดงอารมณ์
๓. แกนเรื่องแสดงพฤติกรรม
๔. แกนเรื่องแสดงสภาพและเหตุการณ์

๑. แกนเรื่องแสดงทัศนะ คือแกนเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งเสนอหรือแสดงทัศนะความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ตอคานิยมในสังคม ตอคุณธรรมตลอดจนถึงที่ตรงข้ามกับคุณธรรม ตอสภาพความเป็นไปของบุคคล ชีวิตประจำวัน เหตุการณ์ภายในเมือง เหล่านี้เป็นต้น

แกนเรื่องแสดงทัศนะตอคานิยมในสังคม เช่น ในสังคมยกย่องคนมีเกียรติ มียศ อันวัดโคด้วยตำแหน่งหน้าที่การงาน ฐานะที่มั่งคั่งร่ำรวย ยกย่องผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงว่าเป็นบุคคลที่น่านับถือ

^{๒๕}คำว่า theme ยังไม่เป็นที่ตกลงกันแน่ชัดว่าจะใช้ภาษาไทยว่าอย่างไร บางคนใช้แกนเรื่อง บางคนใช้แนวคิด บางคนใช้สารัตถะ ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะเลือกใช้คำว่า "แกนเรื่อง" โดยยึดตามเรื่อง "พระอภัยมณี การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓) ของสุวรรณา เกรียงไกรเพชร

^{๒๖}สุวรรณา เกรียงไกรเพชร, พระอภัยมณี การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์ (พระนคร : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔) หน้า ๗-๑๐ .

แก่นเรื่องแสดงทัศนคติคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ หน้าที่การงาน ต่อชาติบ้านเมือง ความกตัญญูต่อกตเวที ความเมตตาปราณี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทัศนคติตรงข้ามกับคุณธรรม เช่น ความคดโกง หลอกลวง การทรยศ ขาดชาติ ความอหิวาธิธรรม ความอกตัญญู ความมีจิตใจอันคับแคบไร้ความกรุณา เป็นต้น

ทั้งทัศนคติค่านิยมและต่อคุณธรรมหรือสิ่งที่ตรงข้ามกับคุณธรรมนี้อาจเป็นตัวแก่นเรื่องได้โดยตรง หรืออาจคลี่คลายออกไปเป็นแก่นเรื่องที่แสดงพฤติกรรมที่สะท้อนทัศนคติดังกล่าวเหล่านั้นได้

๒. แก่นเรื่องแสดงอารมณ์ คือแก่นเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร เช่น ความรู้สึกกลัว ความเหงา ความน้อยใจในโชคชะตา ความอิจฉาริษยา ความหึงหวง ความรัก ความแค้น ความเกลียดชัง ความกลัว เป็นต้น แก่นเรื่องแบบนี้ถ้าผู้แต่งมุ่งเสนออารมณ์ความรู้สึกนี้ ก็หมายความว่าผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านได้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร หรืออาจต้องการให้ผู้อ่านทั้งรับรู้และมีส่วนร่วมรู้สึก คือเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามตัวละครในเรื่องไปด้วย ซึ่งผู้แต่งจะทำให้สำเร็จแค่ไหน ขึ้นอยู่กับเทคนิค หรือกลวิธีในการแต่งของนักประพันธ์แต่ละคน

๓. แก่นเรื่องแสดงพฤติกรรม คือแก่นเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งเสนอพฤติกรรมของตัวละคร และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในเรื่องจะเป็นส่วนสำคัญของเรื่อง พฤติกรรมของตัวละครที่ผู้แต่งมุ่งให้เป็นแก่นเรื่อง อาจเกิดขึ้นจากการคลี่คลายมาจาก :

ก. ทัศนคติค่านิยมหรือต่อคุณธรรมบางประการ เช่นทัศนคติคุณธรรมในเรื่องความกตัญญูคุณ ก่อให้เกิดพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงกตเวที คือตอบแทนบุญคุณ หรือทัศนคติคุณธรรมหรือความซื่อสัตย์คลี่คลายมา ก่อให้เกิดพฤติกรรมของตัวละครที่ไม่ยอมประพฤติดิถะเบียบวินัยและหน้าที่ เพราะเห็นแก่อามิสสินจ้าง เป็นต้น

ข. ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ เช่นอารมณ์และความรู้สึกหึงหวงอย่าง

รุนแรง อาจนำไปสู่การก่อกองกรรมบางอย่างได้ ความว่าเหว ความเหงา อาจเป็นมูลเหตุให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมที่ผู้แต่งประสงค์ให้เป็นแก่นของเรื่องได้ อารมณ์และความรู้สึกอื่น ๆ ก็ล้วนแต่คลี่คลายมาเป็นพฤติกรรมในเรื่องได้ทั้งสิ้น แลวแต่อาจแต่งจะวางโครงเรื่องไปในแนวใด

๕. แก่นเรื่องแสดงสภาพและเหตุการณ์ โค้ดแก่นเรื่องของผู้แต่งมุ่งแสดง สภาพบางอย่าง หรือเหตุการณ์บางตอนบางช่วงของชีวิตตัวละคร เช่น สภาพความ ยากจนของชาวชนบทในหมู่บ้านหนึ่ง หรือในจังหวัดหนึ่ง หรือเหตุการณ์ช่วงหนึ่งที่ เกิดขึ้นในครอบครัวหนึ่งที่ยากจน เช่น ช่วงขณะที่ผู้เป็นแม่เจ็บหนัก ออกอยาก และ กำลังจะตาย แก่นเรื่องแสดงสภาพของผู้ที่ถูกเอาเปรียบ สภาพความซ้ำซาก จำเจน่าเบื่อหน่าย และชีวิตที่ขมขื่นของกรรมกรในโรงงาน ที่ต้องทำงานราว เครื่องจักร สภาพความวุ่นวายของเมืองใหญ่ ๆ เป็นต้น

ในเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ๆ ควรมีแก่นเรื่องเดียว เพื่อว่าผู้อ่านจะได้เห็น สิ่งที่ผู้แต่งมุ่งเสนอได้อย่างชัดเจน และยังทำให้ง่ายแก่การวางโครงเรื่องและ การสร้างเนื้อเรื่องได้อย่างกระชับ โดยใช้ตัวละครน้อยเพียง ๒-๓ ตัวดำเนิน เรื่องไปสู่จุดที่วางไว้ในเวลาอันสั้น ส่วนประกอบอื่น ๆ จะถูกสร้างขึ้นเพื่อช่วย สนับสนุนให้แก่นเรื่องเด่นชัดขึ้น ส่วนประกอบเหล่านั้นจะต้องมีความผูกพันสอดคล้องกับแก่นเรื่องโดยตลอด ถ้าผู้แต่งสามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ได้ดี ผู้อ่านก็จะ สามารถมองเห็นและเข้าใจแก่นเรื่องตามที่ผู้แต่งต้องการ^{๒๗}

๒.๒.๒ โครงเรื่อง โค้ดแก่การผูกเค้าโครงของพฤติกรรมหรือการ สร้างเหตุการณ์เพื่อเป็นแนวให้เนื้อเรื่องดำเนินตาม โครงเรื่องนั้นเป็นการสร้าง เรื่องอย่างคร่าว ๆ ส่วนเนื้อเรื่องคือรายละเอียด ตัวอย่างเช่น โครงเรื่องมีว่า หญิงชายคู่หนึ่งที่รักกันมากจำต้องผันผาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งเรื่องฐานะ เรื่องญาติ พี่น้องที่ไม่เห็นชอบด้วย จนกระทั่งโคแตกงานกันที่สุดในที่สุด เนื้อเรื่องของโครงเรื่อง

^{๒๗} สุวรรณภา เกรียงไกรเพ็ชร, เรื่องเดิม, หน้า ๘.

นี่จะเป็นรายละเอียดว่าอุปสรรคของคนคุณนี่คืออะไร อย่างไร และคนทั้งสองได้ฝ่าฟันอุปสรรคได้อย่างไร โดยให้รายละเอียดทั้งในด้านลักษณะตัวละคร การสร้างบทสนทนา และบรรยากาศในเรื่อง

แก่นของเรื่องนี้อาจเป็นว่าความรักที่แท้และมั่นคงยอมฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายได้

เรื่องสั้นบางเรื่องอาจมีโครงเรื่อง และแก่นเรื่องธรรมดา ๆ แต่ผู้แต่งมักมีวิธีที่สามารถทำให้เรื่องสั้นนั้นสนุก น่าสนใจ น่าติดตาม เรียกว่าเป็นกลวิธีในการแต่ง หรือบางคนอาจใช้ศัพท์พหูพจน์เทคนิคในการแต่ง เช่น กุหลาบ มัลลิกะมาส ซึ่งได้อธิบายว่า

กลวิธีในการแต่ง คือกลวิธีในการแต่งเรื่องซึ่งแสดงฝีมือหรือความสามารถของผู้แต่ง ควรรวบรัดตอนใด และควรขยายความตอนใด เมื่อใดควรงำไว้เป็นความลับ เพื่อก่อให้เกิดความสนใจให้เพิ่มพูนขึ้น เมื่อใดควรเปิดเผย เปิดเรื่องให้หนาประหลาดใจอย่างไร ปิดให้หนาสนใจอย่างไร การสร้างตัวละครให้สมจริง ฯลฯ หรือจะสรุปกล่าวได้ว่าเทคนิคเป็นโครงสร้างทั้งหมดของงานเขียนเรื่องนั้น หรือคือการนำเสนอผลงานเขียน (presentation) เรื่องนั้นโดยตรงนั่นเอง^{๒๘}

ส่วนสำคัญในการสร้างโครงเรื่องมีดังนี้

๑. ตอนเริ่มเรื่อง
๒. ตอนดำเนินเรื่อง
๓. ตอนจบของเรื่องหรือปิดเรื่อง
๑. ตอนเริ่มเรื่อง หรือการเปิดเรื่อง (exposition) เป็นตอนเริ่มพฤติกรรมซึ่งจะกำหนดสภาวะและเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องให้ดำเนินไปที่เรื่อง

^{๒๘} กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณกรรมไทย (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๑๗), หน้า ๑๘๔ .

เริ่มขึ้น ส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการสร้างโครงเรื่องให้ดำเนินไปให้ สอดคล้องกับตอนเริ่มเรื่อง

๒. ตอนดำเนินเรื่อง (complication) ส่วนมากจะเป็นการ สร้างปม ผูกปม สร้างอุปสรรคต่าง ๆ ให้เกิดความยุ่งยากน่าสงสัย ขวนให้ติดตาม การสร้างปมนี้มีลักษณะสำคัญอยู่ ๓ ประการคือ

ความขัดแย้ง

อุปสรรค

การค้นร่นต่อสู้

พฤติกรรมหรือเหตุการณ์จากตอนเริ่มเรื่อง (exposition) มาถึง ระยะเวลาดำเนินเรื่อง (complication) เรียกว่า rising action คือเป็นการเพิ่มความยุ่งยากซับซ้อน เราความสนใจขวนให้ติดตามขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งมาถึงระยะเวลาปิดเรื่อง

ช่วงระหว่าง rising action มาจนถึงตอนปิดเรื่องนั้นอาจมีเหตุผล บางอย่าง หรือมีบางสิ่งเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องมิให้เป็นไปตามที่ คาดไว้ จุดที่ทำให้เรื่องเปลี่ยนนี้เรียกว่า turning point

๓. การจบเรื่อง หรือการปิดเรื่อง บางคนเรียกว่าจุดสุดยอดของเรื่อง (climax)^{๒๔} ส่วนที่เป็นจุดสุดยอดหรือจุดไคลแมกซ์จะเป็นจุดที่ตึงเครียดที่สุด ความสนใจ ความตื่นเต้น หรือความรู้สึกด้านอื่น ๆ ของผู้อ่านจะทวีขึ้นถึงจุดสูงสุด เรื่องสั้นบางเรื่องจะจบเรื่องที่จุดสุดยอดนี้ และมักเป็นการจบแบบที่พลิกความคาดหมายของผู้อ่านที่เรียกว่า Twist ending หรือ surprised ending แต่ถ้าวางเรื่องมีการคลี่คลายความยุ่งยาก หรือปมที่ผูกไว้ หลังจุดสุดยอด ไม่จบลงที่

^{๒๔} ผู้วิจัยได้อธิบายทัศนะของผู้วิจัยเกี่ยวกับจุดจบของเรื่อง (ending) และจุดสุดยอดของเรื่อง (climax) ไว้โดยละเอียดแล้วในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ในหัวข้อ ๒.๑.๗ ตอนจบของเรื่อง หน้า ๑๓ .

จุดสุดยอด เรื่องสั้นเรื่องนั้นก็จะเป็นการจบอย่างธรรมดา ๆ คือมักเป็นการจบตามความคาดหมาย ช่วงระหว่างจุดสุดยอดไปจนถึงจุดจบเรื่องนี้เรียกว่า denouement^{๓๐} ซึ่งมักจะเป็นช่วงที่แสดงผลของปัญหาและข้อขัดแย้ง

ที่ว่าตอนเริ่มเรื่อง ตอนดำเนินเรื่อง และตอนจบเรื่อง เป็นส่วนสำคัญของการสร้างโครงเรื่อง ก็เป็นเพราะว่าตอนเริ่มเรื่องจะเป็นจุดดึงดูดความสนใจผู้อ่านจุดแรก ถ้าตอนเริ่มเรื่องไม่น่าสนใจ ก็อาจทำให้ผู้อ่านไม่สนใจใคร่อ่านต่อ หากตอนเริ่มเรื่องเป็นที่น่าสนใจสามารถดึงดูดผู้อ่านให้อ่านต่อไปได้ แต่หากตอนดำเนินเรื่องน่าเบื่อเสียแล้ว ผู้อ่านก็อาจหยุดอ่านไม่อ่านต่อไปจนจบก็ได้ ถ้าผู้อ่านผ่านสองตอนแรกไปแล้วไปถึงตอนจบ ถ้าตอนจบไม่จบได้อย่างดี และเหมาะสม หรือไม่ประทับใจแล้ว ก็ทำให้ผู้อ่านผิดหวังได้ ทั้งสามส่วนจึงเป็นส่วนสำคัญของการสร้างโครงเรื่อง ให้น่าสนใจดังกล่าว

๒.๒.๓ ตัวละคร หมายถึงผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้ที่รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง^{๓๑} ที่ผู้ประพันธ์กำหนดหรือเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง เช่น อาจเป็นผู้แสดงทัศนะหรืออารมณ์ความรู้สึกตามโครงเรื่องที่วางไว้ หรือเป็นผู้ที่ปรากฏหรือเป็นส่วนสำคัญในโครงเรื่องประเภทที่แสดงสภาพต่าง ๆ เช่น สภาพความแห้งแล้งในชนบทบางภาค สภาพการใช้แรงงานของกรรมกรในโรงงาน เป็นต้น

ตัวละครที่ดีต้องมีลักษณะสมจริง แมว่าจะเป็นตัวละครที่เกิดจากจินตนาการของผู้ประพันธ์แท้ ๆ และยิ่งถ้าเรื่องสั้นนั้นเน้นความสำคัญที่ตัวละครมากกว่าส่วนประกอบอื่นใด ก็ยิ่งต้องทำให้ตัวละครมีความเป็นมนุษย์จริง ๆ ยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด คำพูดจาสนทนา ตลอดจนสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ลักษณะ

^{๓๐} สุพรรณิ วราทร, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครมีดังนี้

๑. การกำหนดตัวละคร มักเลือกกำหนดตัวละครต่าง ๆ จากสภาพจริงในสังคม เช่นในสมัยยังมีบรรดาศักดิ์ ขุน หลวง พระ พระยา ตัวละครก็มักเป็นขุน หลวง พระ พระยา หรือในสมัยที่ยังมีรถเจ๊ก รถราง สามล้อ ตัวละครอาจจะเป็นคนลากรถเจ๊ก คนขับรถราง คนถีบสามล้อ ในสมัยที่รถเหล่านี้หมดไปแล้ว ตัวละครก็จะเปลี่ยนไปอาจมาเป็นคนขับแท็กซี่ รถเมล์เล็ก คนขับเรือควาน ซึ่งในสมัยที่มีรถเจ๊กนั้นเรือควานไม่มี

๒. การวาดลักษณะตัวละคร (characterization) การวาดลักษณะอุปนิสัยของตัวละครในเรื่องสั้น มักจะไม่สามารถวาดลักษณะอุปนิสัยให้ผู้อ่านใคร่จุกตัวละครนั้นทุกแง่มุม แต่อาจรู้ละเอียดในแง่ใดแง่หนึ่งจนเหมือนกับว่าผู้อ่านรู้จักตัวละครนั้น ๆ ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งเป็นการรู้จักเพียงด้านที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวเรา หรือเฉพาะที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเท่านั้น เช่น เรารู้จักทัศนคติความคิดเห็นของตัวละครในแง่สังคม แต่ไม่รู้ความคิดเห็นของตัวละครนั้นในแง่เศรษฐกิจและการเมือง ผู้อ่านอาจรู้จักอุปนิสัยใจคอของตัวละครส่วนหนึ่ง แต่ไม่รู้อีกหลาย ๆ ส่วน พฤติกรรมตอนหนึ่งของตัวละครเท่าที่แสดงออกในเรื่อง แต่ไม่รู้ภูมิหลัง และพัฒนาการของพฤติกรรมเท่าที่ควร แม้การดำเนินเรื่องอาจย้อนกล่าวถึงชีวิตตัวละครในวัยเด็กสักระยะหนึ่ง แต่เมื่อเสนอออกมาในเนื้อเรื่องของเรื่องสั้น จะเป็นส่วนที่เสนออย่างรวบรัด ในช่วงความคิดคำนึงขณะเดียวของตัวละครตัวนั้นเอง ซึ่งส่วนที่เสนอออกมาก็ต้องสมจริงด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่อาจเห็นสภาพ ลักษณะนิสัยใจคอ พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเหล่านั้นได้อย่างละเอียดทุกส่วน

ในเรื่องสั้นบางเรื่องที่มีงวอดลักษณะอุปนิสัยของตัวละครที่เรียกว่า character story เช่น กระดิ่งกาลสรวง ของรยงค์ เวณุรักษ ก็เสนอได้แต่เพียงความคิดเพื่อน และความเหงา ของผู้หญิงคนหนึ่งในช่วงขณะที่รอให้น้ำในโถงพอที่จะอาบได้ในวันที่อากาศร้อนจัดวันหนึ่งเท่านั้นเอง ผู้อ่านใคร่จุกแต่ส่วนที่ความคิดของผู้หญิงคนนี้เกี่ยวข้องกับ เช่น เรื่องคุกกี้ รสนิยมของเธอ การเลือกใช้สี แต่ผู้อ่านจะไม่รู้จักสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเธอ เช่นหน้าที่การงาน การศึกษา

ตลอดจนความเป็นอยู่ ดังนี้เป็นต้น

๓. การจัดคำพูดในบทสนทนา การจัดคำพูดของตัวละครในเรื่องสั้น
ต้องให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจและการศึกษา

๒.๒.๔ บรรยากาศ ได้บรรยายละเอียดในงานเขียนที่ก่อให้เกิดอารมณ์
อย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง การสร้างบรรยากาศ
ในเรื่องเกี่ยวข้องกับฉาก สถานที่และเวลา รวมทั้งความสัมพันธ์ทางอารมณ์
ระหว่างสถานที่ เวลา ตัวละครและผู้อ่าน^{๓๒}

บรรยากาศของงานศพ บรรยากาศของงานแต่งงาน ของวัดที่มีความสงบ
ร่มเย็น บรรยากาศของยามเย็นที่พระอาทิตย์กำลังจะตกดิน ในขณะที่ตัวละครนั่งอยู่
ลำพังผู้เดียว กับบรรยากาศยามเย็นแบบเดียวกันในขณะที่ตัวละครสองตัวซึ่งเป็นผู้รัก
กันนั่งอยู่ด้วยกัน ย่อมต่างกันไปและให้อารมณ์และความรู้สึกแกผู้อ่านต่างกันไปด้วย
ในบรรยากาศแต่ละอย่าง

เรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องแสดงสภาพต่าง ๆ และแก่นเรื่องแสดงอารมณ์
บรรยากาศจะเข้ามามีส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น แก่นเรื่องที่แสดง
สภาพความแห้งแล้งออกอยากในอีสาน ฉากห้องนาห้องทุ่งอันแห้งดินแตกกระแจะ ลม
ร้อนอาวตลอดเวลา จะสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับความรู้สึก
ที่แฝงอยู่ในเรื่องนี้ ซึ่งอาจเป็นความท้อแท้ หมคหวัง

ในขณะที่บรรยากาศช่วยให้เห็นแก่นเรื่อง โครงเรื่องชัดเจน และทำให้
รู้จักตัวละครชัดเจน ลักษณะโครงเรื่องตัวละคร คำพูดที่ผู้ประพันธ์ใช้ ตลอดจน
สัญลักษณ์ที่ไร้ในเรื่องก็มีส่วนช่วยในการสร้างบรรยากาศในเรื่องเช่นกัน ความ
สอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีลักษณะประสมประสานกันอย่างถูกต้อง
ส่วนเป็นเครื่องสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม ผู้อ่านก็จะจับใจความบรรยากาศเส้า
หมอง ผู้เขียนรู้สึกหมคหวังท้อแท้ หรือถ้าเป็นนัยตรงกันข้าม ผู้เขียนยังมีศรัทธา

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๗.

มีความเชื่อมั่นว่าจะมีสิ่งดีหรือคนดีปรากฏขึ้นในความหวังระลอกบรรยากาศของ
เรื่องก็จะเป็นไปในทำนอง "ความหวังอันแจ่มใส" ข้างหน้า^{๓๓}

ในทัศนะของผู้วิจัยแม้ว่าส่วนประกอบสำคัญของเรื่องสั้นจะมีอยู่ ๔ อย่าง
ก็มีได้หมายความว่าในเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งจะต้องมีครบทั้ง ๔ อย่างนั้น กล่าวคือเรา
ไม่อาจกล่าวได้ว่า ถ้าเรื่องสั้นที่ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป จะไม่ถือเป็นเรื่องสั้น ทั้ง
นี้เพราะเรื่องสั้นบางเรื่องผู้แต่งมุ่งเสนอส่วนหนึ่ง องค์ประกอบส่วนอื่นก็คอยความ
สำคัญลง ยกตัวอย่างเช่น เรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องมุ่งแสดงความซื่อสัตย์ อาจสร้าง
โครงเรื่องให้ตัวละครตัวเดียวเกิดความขัดแย้งในตัวเอง ระหว่างความดำเนินกึ่ง
กล่าวกับความโลภ ในกรณีนี้ฉากอาจไม่เข้ามามีส่วนสำคัญเลย รวมทั้งบทสนทนา
ด้วย ถ้าหากผู้แต่งสร้างเรื่องใดด้วยตัวละครเพียงตัวเดียว แต่ถ้าวางเรื่องมุ่ง
แสดงสภาพความแรนแค้นของชาวชนบทในท้องที่ที่แห่งแล้งทุรกันดาร ฉากก็จะเข้า
มาเป็นส่วนสำคัญของเรื่อง ทั้งนี้เป็นต้น

อย่างไรก็ตามโดยสรุปผู้วิจัยเห็นว่าแก่นของเรื่องหรือแนวคิด หรือสารัตถะ
เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เมื่อมีแก่นของเรื่อง มีแนวคิดแล้ว จึงสร้างโครงเรื่อง
ไปตามแก่นเรื่องนั้น โดยมีตัวละคร เป็นผู้ประกอบพฤติกรรมหรือรับผลการกระทำ
ตามโครงเรื่อง ทัศนะนี้พ้องกับกุหลาบ มัลลิกะมาส เมื่อกล่าวถึงการควบคุม
สารัตถะของเรื่องว่า

การควบคุมสารัตถะของเรื่องหมายถึงการที่ผู้เขียนแสดง
ให้เห็นแก่นแท้ของเรื่องผู้เขียนต้องการจะเสนอต่อผู้อ่าน
และให้ผู้อ่านจับใจได้ว่าต้องการกล่าวถึงอะไร รายละเอียด
ต่าง ๆ ที่จัดเข้ามาเป็นโครงเรื่องใดอย่างเหมาะสมเจาะ การ
สร้างตัวบุคคลในเรื่องที่สมจริง เหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่ตรง
เขาสู่จุดอันเป็นสารัตถะของเรื่อง ไม่ปล่อยให้เลื่อนลอยหรือ
เลอะเลือนออกไปนอกกรอบนอกทาง จนไม่สามารถจับสารัตถะ
ของเรื่องได้ หรือยืคคลาดเคลื่อนไปจากสารัตถะที่วางไว้^{๓๔}

^{๓๓} กุหลาบ มัลลิกะมาส, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๔.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

นอกจากองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสี่ส่วนดังกล่าวแล้ว อีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้
เป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นโดยตรง แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประ-
กอบของเรื่องสั้นไม่น้อย คือ กลวิธีในการแต่ง ซึ่งกล่าวไปข้างแล้วในข้อ ๒.๒.๒
ส่วนที่กล่าวถึงโครงเรื่อง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เขียนไว้ว่า

กลวิธีในการแต่งเรื่องคือการทำให้ "อย่างไร"
จึงจะให้อ่านเรื่องดำเนินไปตามโครงเรื่อง
(plot) ที่ผูกไว้ และให้บรรลุความหมายของ
ผู้แต่ง (theme) ทั้งในแง่ทัศนะความคิดเห็น
และอารมณ์ความรู้สึก^{๓๕}

กล่าวโดยสรุปในเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ๆ มีส่วนประกอบสำคัญคือ แก่นเรื่อง
และโครงเรื่อง และมีตัวละครเป็นผู้ดำเนินเหตุการณ์ บรรยายกาศจะเกิดขึ้นหรือถูก
สร้างขึ้นตามแก่นเรื่องและโครงเรื่อง บรรยายกาศจะเป็นส่วนช่วยให้เรื่องมีสีสัน
ให้เกิดมีทัศนะที่ชัดขึ้น อารมณ์ความรู้สึกสัมพันธ์กับเรื่องลึกซึ้งขึ้น การเลือกใช้ฉาก
การสร้างบรรยายกาศ การใช้สัญลักษณ์ในเรื่อง การจัดบทสนทนาให้สมบทบาท และ
สภาพแวดล้อมของตัวละคร วิธีเสนอตัวละครลงในเนื้อเรื่อง (อาจจะโดยการ
พรรณนาหรือโดยใช้คำพูดของตัวละครตัวอื่น) การสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร
การสอดแทรกน้ำเสียงของผู้แต่ง (:tone เช่น กล่าวถึงตัวละครหรือสภาพสังคม
อย่างคำนี้ หรือชื่นชมโดยไม่ใช้คำกล่าวตรง ๆ แต่ใช้เจตนาอารมณ์อันแสดงโดยอ้อม)^{๓๖}
ตลอดถึงการสร้างข้อขัดแย้งหรือคลี่คลายปม การปิดเรื่องให้มีความคืบความ
ของผู้อ่าน (Twist ending) การวางจุดยอด (climax) เหล่านี้ ผู้วิจัย
ถือว่าเป็นเทคนิคในการแต่งเรื่องทั้งสิ้น

^{๓๕}บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "หัวใจวรรณคดีไทย," เรื่องเดิม, หน้า ๗๖.

^{๓๖}ภูทาบ มัลลิกะมาส, เรื่องเดิม, ๑๔๕.

จากการศึกษาพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะของเรื่องสั้น และองค์ประกอบ
ของเรื่องสั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตได้ดังนี้

๑. ลักษณะของเรื่องสั้นและกฎเกณฑ์ในการแต่งเรื่องสั้นตามทฤษฎี
เป็นการตั้งความสมบูรณ์พร้อม เป็นการหาหลักให้ยึดถือปฏิบัติตามแนวทางนั้น และ
ผู้แต่งทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็มักเป็นนักวิชาการผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง
สั้น หรือเป็นนักแต่งคำราทางวรรณกรรมเป็นส่วนใหญ่

๒. แต่ในทางปฏิบัติมักเขียนเลือกเขียนตามแต่ความถนัดของตน ๆ
โดยอาจอาศัยหลักใหญ่ สำคัญ ๆ เท่านั้นเพื่อไม่ให้ออกนอกทางของเรื่องสั้นจน
เกินไป (เป็นต้นว่ายังยึดถือเรื่องแก่นเรื่อง โครงเรื่อง จำนวนตัวละคร บท
สนทนาและความยาวเป็นต้น) แล้วก็แต่งไปตามถนัด ความชอบนี้เห็นได้ชัดจากที่
"เรียบเรียง" อันเป็นนามปากกาของมาลัย ชูพินิจนักแต่งเรื่องสั้นที่มีชื่อเสียงผู้
หนึ่งเขียนไว้ในคำนำหนังสือ "รวมเรื่องเอกของเรียบเรียง" ว่า

ข้าพเจ้าต้องใช้เวลาอยู่นานไม่อยู่ในการคัดเลือก
เรื่องสั้น จากจำนวนต้นฉบับที่มีอยู่มากมายด้วยกัน
และวินิจฉัยตามคุณค่าตามลักษณะ และความเหมาะสม
ของมัน นั่นคือ เรื่องสั้นที่ดีที่สุดในทรรศนะของข้าพเจ้า
ผู้เขียน ตามลักษณะแบบแผนของการประพันธ์เรื่องสั้น
ต่าง ๆ ก็พิมพ์เป็นตัวแทน อันนอกจากจะเกี่ยวกับ
ขนาดของเรื่อง ซึ่งในวงการประพันธ์เราเรียกกัน
เป็นภาษาพื้น ๆ ว่าเรื่องสั้นขนาดยาว เรื่องสั้น และ
เรื่องสั้น-สั้น กินเวลาอ่านแค่ ๑ ชั่วโมง ถึง ๕ นาที
หรือแฉะแต่จะนับจำนวนคำกันแล้วยังเกี่ยวกับลักษณะ
และประเภทของเรื่องสั้นนั้น ๆ^{๓๗}

มาลัย ชูพินิจเขียนถึงการแต่งเรื่องสั้นว่า

มุ่งหมายว่าทุกอย่างไรจึงจะพยายามแสวงออก
ใคอย่างดีที่สุดเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ และทุกอย่างไร
จึงจะโคบรมรยากาศของเรื่องทั้งเรื่องอย่างทภาพเรา

^{๓๗} มาลัย ชูพินิจ, "คำนำ" รวมเรื่องเอกของเรียบเรียง (พระนคร :
แพรวพิทยา, ๒๕๑๑), หน้า ๗ .

ได้ ทำอย่างไรผู้อ่านจึงจะรู้สึกอย่างที่เขาเจ้า
รู้สึก มองเห็นตัวละครและเหตุการณ์ปรากฏขึ้น
ในความคิดก็คิดพร้อมด้วยความมีชีวิตชีวาอย่าง
ที่เขาได้เห็น^{๓๔}

นักเขียนบางคนเน้นแกนเรื่อง เน้นแนวคิด บางคนเน้นบทสนทนาที่ฉะฉานแหลม
จับใจผู้อ่าน บางคนสามารถสร้างตัวละครได้ อย่างมีชีวิตชีวา น่าพิศวงเป็น
ที่ติดใจผู้อ่าน

๓. การที่ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมักจะต่างกันนั้น หากมิใช่เพราะ
ว่านักทฤษฎีมองแคบ พิจารณาตั้งกฎเกณฑ์อยู่ในวงแคบ ๆ แล้วยิ่งเป็นเพราะว่า
ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องสั้นเป็นการเขียนโดยรวบรวมข้อมูลเก่า ๆ หลายปี
มาแล้ว ตัวอย่างเรื่องสั้นที่ยกมาประกอบทฤษฎีเพื่ออธิบาย ก็เป็นเรื่องสั้นรุ่น
แรก ๆ หรือเรื่องสั้นที่แต่งขึ้นหลายปีมาแล้ว ทฤษฎีที่ตั้งขึ้นจากการเก็บข้อมูล
มาศึกษาและวิเคราะห์ก็ยังคงอยู่เพียงเท่านั้น มิได้ขยายขอบเขตหรือปรับปรุง
ให้เหมาะสมกับยุคสมัย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตลอดเวลาที่ผ่านมาเมื่อนักเขียนเรื่อง
สั้นเกิดขึ้นมากมายหลายรุ่น หลายคน และมีแนวการเขียนแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น
แต่นักทฤษฎีหรือนักวิชาการในแขนงนี้ยังยึดอยู่กับทฤษฎีเดิม หรือข้อมูลเดิม และ
มักจะเป็นนักวิชาการรุ่นเก่า ซึ่งยังไม่ยอมรับกาลวิธีของนักเขียนรุ่นใหม่ ๆ นัก
วิชาการรุ่นใหม่ ๆ หรือที่อยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกัน

๔. ส่วนนักวิชาการรุ่นใหม่ ๆ หรือที่อยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกับ
นักเขียน มีจำนวนน้อยมาก ดังที่โลกกล่าวแล้วว่าส่วนใหญ่มักจะสนใจงานเขียน
ประเภทนวนิยายมากกว่าเรื่องสั้น

๕. และยิ่งเมื่อนักเขียนใหม่ ๆ มีจินตนาการเสรีขยายขอบเขต
ออกไปกว้างขวางกว่ากฎเกณฑ์ที่ตั้งได้เก็บข้อมูลจากเรื่องเก่า ๆ และตั้งไว้
แล้วก็ยังทำให้ของว่างระหว่างลักษณะกฎเกณฑ์ของเรื่องสั้นทางทฤษฎีกับลักษณะ
และกฎเกณฑ์ของเรื่องสั้นทางปฏิบัติขยายกว้างออกไปทุกที ๆ

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับบทความ "เรื่องสั้น" ของพรทิพย์ ภัทรนาวิก ที่ว่า

งานวรรณกรรมนั้นมีโครงเรื่องและรูปแบบ
ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย ในเมื่อ
วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การ
ศึกษารอบกายตัวให้กับงานเขียนประเภทต่าง ๆ
จึงออกจะยาก เท่าที่จะทำได้ก็คือให้หลักหรือ
เกณฑ์ต่าง ๆ ที่อาจจะยึดหยุ่นได้พอสมควร^{๓๕}

เท่าที่ผู้วิจัยได้เสนอความหมายและลักษณะของเรื่องสั้น ตลอดจนองค์ประกอบของเรื่องสั้น ซึ่งส่วนใหญ่ได้ศึกษาพิจารณาจากตำราที่ผู้สนใจงานด้านวรรณกรรมได้ศึกษาค้นคว้าและแต่งขึ้นไว้ ก็เพื่อที่จะใช้การวิจัยในบทนี้เป็นเกณฑ์พิจารณา และตัดสิน งานเขียนที่มีลักษณะว่าจะคลี่คลายมาเป็นเรื่องสั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือใช้หลักเกณฑ์ในบทที่ ๒ นี้เป็นเกณฑ์ พิจารณางานที่มีมาก่อน "เรื่องสั้น" โดยพิจารณาจากลักษณะที่เรื่องสั้นและงานเขียนนั้นมีร่วมกัน โดยใช้องค์ประกอบและรูปแบบเป็นเกณฑ์ แล้วจึงพิจารณาข้อแตกต่างของงานเขียนนั้นกับเรื่องสั้นเพื่อชี้ให้เห็นว่าเพราะเหตุใด จึงยังไม่อาจจัดงานเขียนนั้นเป็นเรื่องสั้นได้ เพียงแต่เป็นงานเขียนที่อาจคลี่คลายมาเป็นเรื่องสั้นได้เท่านั้น ยังไม่ใช่เรื่องสั้นทีเดียว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๕}พรทิพย์ ภัทรนาวิก, "เรื่องสั้น", วิทยการทางวิทยุศึกษา, กรุงเทพมหานคร, ๒๕ ธันวาคม, ๒๕๑๖.